

Громадська організація «Інноваційні обрії України»

**УКРАЇНСЬКІ СТУДІЇ
В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ КОНТЕКСТІ**

Збірник наукових праць
Випуск 6

Київ, 2023

Громадська організація «Інноваційні обрії України»

УКРАЇНСЬКІ СТУДІЇ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ КОНТЕКСТІ

Збірник наукових праць

Випуск 6

Київ, 2023

УДК 821.161.2.09 (062.552)

У45

Українські студії в європейському контексті: зб. наук. пр. 2023. №6. 216 с.

Редакційна колегія:

Головний редактор: Шарова Т.М. – доктор філологічних наук, професор, Державна наукова установа «Інститут модернізації змісту освіти».

Члени редколегії:

Землянська А.В. – кандидат філологічних наук, доцент, Таврійський державний агротехнологічний університет імені Дмитра Моторного;

Шаров С.В. – кандидат педагогічних наук, доцент, Таврійський державний агротехнологічний університет імені Дмитра Моторного;

Деркачова О.С. – доктор філологічних наук, професор, Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника;

Семенов О.М. – доктор педагогічних наук, професор, Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка.

У збірнику відображені результати наукових досліджень представників філологічних, педагогічних, комп'ютерних та інших наук. Публікації присвячені актуальним проблемам і перспективам розвитку української і зарубіжної літератур, їх взаємозв'язку і взаємовпливам, а також педагогічним, інноваційним та інформаційним технологіям, методикам навчання в закладах середньої та вищої освіти. У збірнику наукових праць представлені рецензії на художні видання останніх років, здійснено огляд Всеукраїнського конкурсу есе учнівської та студентської молоді «Мій Шевченко», що було організовано членами Громадської організації «Інноваційні обрії України». Збірник буде корисним науково-педагогічним працівникам, учителям-практикам, аспірантам та здобувачам вищої освіти.

ISSN 2710-3730 (Print)

УДК 821.161.2.09 (062.552)

© Автори публікацій, 2023

© ГО «Інноваційні обрії України», 2023

ЗМІСТ

***** ЛІТЕРАТУРОЗНАВЧІ ТА МОВОЗНАВЧІ СТУДІЇ *****

<i>Беляєва В.В.</i> СИМВОЛ ТРАГІЗМУ У ТВОРІ Є. ПОЛОЖІЯ «ІЛОВАЙСЬК»	6
<i>Варламова Н.А.</i> ОГЛЯД ІНДИВІДУАЛЬНОЇ МАНЕРИ ПИСЬМА ЮРІЯ МУШКЕТИКА	16
<i>Гмиря Т.П.</i> ХУДОЖНІ ОСОБЛИВОСТІ ПОЕТИЧНОЇ ТВОРЧОСТІ В. СТУСА	21
<i>Забаренко А.Ю.</i> ТВОРЧИСТЬ В'ЯЧЕСЛАВА РОМАНОВСЬКОГО: ПОЕТИЧНЕ НАДБАННЯ	27
<i>Коваленко А.С., Землянська А.В.</i> МОТИВ САМОТНОСТІ ЯК ЗАСІБ ПСИХОЛОГІЗАЦІЇ ПЕРСОНАЖІВ У МАЛІЙ ПРОЗІ ОЛЬГИ ДЕРКАЧОВОЇ	33
<i>Кобилко Н.А.</i> ДОРОГА Й МОРЕ ЯК КЛЮЧОВІ ОБРАЗИ ЧУМАЦЬКИХ ПІСЕНЬ	41
<i>Kysliak K.O.</i> AUTOBIOGRAPHY OF ARTISTIC THOUGHT IN THE NOVEL BY DOMKA BOTUSHANSKA "THE UNDERGROUND BELL"	47

***** ПЕДАГОГІЧНІ СТУДІЇ ТА ІКТ *****

<i>Архіпова Н.Ю., Ткач О.В., Каргіна Н.В.</i> ПОРТРЕТ СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ У НОВІЙ ЦИФРОВІЙ РЕАЛЬНОСТІ	55
<i>Горіна Ж.Д., Босак Н.Ф.</i> ЗВУКОСИМВОЛІЗМ У МОВНО-ЛІТЕРАТУРНІЙ ОСВІТІ СТАРШОКЛАСНИКІВ	61
<i>Данюк А.О.</i> ІНТЕРАКТИВНІ ВПРАВИ ЗІ СТИЛІСТИКИ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ СПОСІБ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ	74
<i>Колмакова В.О., Шаров С.В.</i> ВИКОРИСТАННЯ МВОК ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ІМУНІТЕТУ ВІД ІНФОРМАЦІЙНИХ ЗАГРОЗ	80
<i>Копузь О.А., Кучерява О.А., Прокопенко Л.І.</i> ІНСТРУМЕНТИ ІНТЕРАКТИВНОГО ТЕСТУВАННЯ В КОНТЕКСТІ ASSESSMENT FOR LEARNING	88
<i>Кучерков А.О.</i> НАПРЯМКИ ВИКОРИСТАННЯ КРИПТОВАЛЮТИ.....	97
<i>Лубко Д.В.</i> РОЗВИТОК ІНФОРМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗАСОБАМИ MICROSOFT WORD	102
<i>Семенов О.М.</i> ФОРМУВАННЯ ЧИТАЦЬКОЇ ГРАМОТНОСТІ УЧНІВ: ВІД ТЕОРІЇ ДО ПРАКТИКИ	108
<i>Сергієнко Т.І.</i> ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ОСВІТІ	121
<i>Ушневич С.Е., Деркачова О.С.</i> РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО	

МИСЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ КОМІКСІВ ПРО ВІЙНУ	126
Шаров С.В. СУЧАСНИЙ СТАН РОЗВИТКУ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ТА НАПРЯМКИ ЙОГО ВИКОРИСТАННЯ	136
Ядловська О.С. ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ СТРЕСОСТІЙКОСТІ ЗДОБУВАЧАМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ	144
Arkhipova N., Tkach O., Shevchenko N., Karhina N. MODERN VIEWS ON THE NEW UKRAINIAN SCHOOL: CHALLENGES AND PROBLEMS	150
*****РЕЦЕНЗІЇ. ОГЛЯДИ. ПУБЛІЦИСТИКА*****	
Землянська А.В. ФОРМУЛА ЖИТТЯ В ДІЇ: СЕКРЕТИ ТВОРЧОСТІ ТА УСПІХУ ВІД ЧЛЕНІВ ГО «ІННОВАЦІЙНІ ОБРІЇ УКРАЇНИ»	166
Шарова Т.М. ЖИТИ ЗАРАДИ ПЕРЕМОГИ, ПЕРЕМАГАТИ ЗАРАДИ ЖИТТЯ	172
ОГЛЯД ПРОВЕДЕНОГО ВСЕУКРАЇНСЬКОГО КОНКУРСУ ЕСЕ УЧНІВСЬКОЇ ТА СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ «МІЙ ШЕВЧЕНКО» (2023)	184

Література

1. Головань М. С. Інформатична компетентність: сутність, структура та становлення. *Інформатика та інформаційні технології в навчальних закладах*. 2007. № 4. С. 62–69.
2. Добровольська А.М. Формування ІТ-компетентності майбутніх фахівців як педагогічна проблема. *Фізико-математична освіта : науковий журнал*. 2017. № 3(13). С. 45–56.
3. Лубко Д.В., Шаров С.В. Методи та системи штучного інтелекту: навч. посіб. Мелітополь: ФОП Однорог Т.В., 2019. 264 с.
4. Підгорна Т. В. Структура інформатичних компетентностей. *Науковий часопис НПУ імені МП Драгоманова. Серія 2. Комп'ютерно-орієнтовані системи навчання*. 2012. № 12 (19). С. 109–117.
5. Співаковська Є. О. Формування самоосвітньої компетентності у студентів філологічних спеціальностей засобами інформаційно-комунікаційних технологій. *Комп'ютер у школі та сім'ї*. 2013. № 1. С. 27–29.
6. Тихонова Т.В. Дидактичний аналіз понять «інформатична компетентність» та «інформаційна культура». *Відкрите освітнє е-середовище сучасного університету*. 2015. № 1. С. 91–100.
7. Шаров С. В. Інформатизація освіти як вектор розвитку сучасного суспільства. *Українські студії в європейському контексті: зб. наук. пр.* 2021. № 4. С. 181–188.

Семенов О.М.

*доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри української мови і літератури
Сумський державний педагогічний університет
імені А. С Макаренка*

ФОРМУВАННЯ ЧИТАЦЬКОЇ ГРАМОТНОСТІ УЧНІВ: ВІД ТЕОРІЇ ДО ПРАКТИКИ

Анотація. У статті здійснено огляд нормативних документів, наукових напрацювань щодо понять «читання», «читацька

грамотність учнів». На прикладі діяльності ресурсного центру професійного розвитку учителя української мови і літератури в Сумському державному педагогічному університеті імені А.С.Макаренка окреслено окремі аспекти методичної підготовки майбутніх учителів української мови і літератури до формування читацької грамотності учнів, зокрема 5- 6 класів НУШ. Означено, що це спеціально організований, компетентнісно орієнтований освітній процес, який здійснюється на освітніх рівнях «бакалавр», «магістр» з урахуванням, зокрема, особистісного, компетентнісного, діяльнісного, текстоцентричного підходів.

Ключові слова: читання, читацька грамотність учнів, PISA-2018, методична підготовка майбутніх учителів, ресурсний центр професійного розвитку учителя української мови і літератури.

Semenog O. Formation of students' reading literacy: from theory to practice. The article provides an overview of scientific developments regarding reading, reading literacy. On the example of the activity of the resource centre for the professional development of the teacher of Ukrainian language and literature at the A. S. Makarenko Sumy State Pedagogical University, it is drawn distinct aspects of methodological training of future teachers of the Ukrainian language and literature for the formation of reading skills literacy students, in particular 5-6 grades of NUS. It was determined that this is a specially organized, competency-oriented educational process carried out at the "bachelor's" and "master's" educational levels, taking into account, in particular, personal, competency-based, activity-based, text-centric approaches.

Key words: regarding reading, reading literacy, PISA-2018, methodological training of future teachers of the Ukrainian language and literature, resource centre for the professional development of the teacher of Ukrainian language and literature.

Читання – один з ключових чинників розвитку людського потенціалу, а формування читацької грамотності - це можливість якісного здобуття освіти й розвитку критичного мислення, – наголошується у Стратегії розвитку читання на період до 2032 року [20]. В урядовому документі, що схвалений розпорядженням КМУ від

3 березня 2023 року, означено: «в умовах російської навали і насадження шовіністичних ідеологем «руського миру» формування стійкого інтересу до читання української книги є потужною зброєю проти російської всебічної агресії» [20].

Нагальність проблеми читання та читацької грамотності підтверджується результатами міжнародного порівняльного дослідження якості освіти PISA-2018 (Programme for International Student Assessment). 25,9 відсотків учасників тестування - учні /студенти українських шкіл /училищ віком до п'ятнадцяти років не виконали завдання на пошук актуальної інформації в тексті, інтегрування змісту частин тексту для визначення його основної ідеї та призначення [7].

ЗНО з української мови і літератури упродовж 2018-2019 рр. теж були невтішні: 65-86 відсотків тестованих випускників шкіл не вміли вправно сформулювати свою позицію, аргументувати [10]. У 2020-2021 роках значна кількість випускників узагалі не писали власного висловлювання.

Фахівці припускають, чому в учнів-учасників тестування посередні показники: учні замість аналізу фактів наведеного тексту-стимулу найчастіше або зосереджуються на власних емоціях та переживаннях за фрагментом, або просто переказують його сюжет (С. Дячок [3]); наявний значний розрив між середніми результатами учнів шкіл та елітних спеціалізованих закладів освіти; в середній, а потім і у вищій школі недостатня увага приділяється аналізу реальних життєвих проблем (колектив авторів під кер. М. Мазорчук [7]); рівень читацької грамотності та набуття навички читання нерозривно пов'язаний не лише із заходами популяризації читання, а й розвитком книжкової галузі. Натомість станом на 2019 рік в Україні було видано менше 0,5 книжки; а станом на 1 січня 2023 р., за даними ДНУ «Книжкова палата України імені Івана Федорова» – лише близько 0,23 книжки на душу населення (І.Волосевич та А.Шуренкова у «Звіті за результатами всеукраїнського соціологічного дослідження «Читання в контексті медіаспоживання та життєконструювання» [1]).

Результати PISA, національних звітів спонукають освітянські громади, вчителів закладів загальної середньої освіти, викладачів закладів вищої педагогічної освіти до пошуку дієвих методів та

інструментів у викладанні мовно-літературних предметів у вищій школі і формування читацької грамотності, власне, студентів – майбутніх учителів.

Актуальність теми дослідження означена в міжнародному дослідженні PISA (PISA-2018), у Законі України «Про освіту» (2017), Концепції «Нова українська школа» (2016), Державному стандарті базової середньої освіти (2020), у Стратегії розвитку читання на період до 2032 року.

Характеристику міжнародного дослідження PISA пропонують Г. Бичко, Т. Вакуленко, В. Горох, М.Мазорчук, В. Терещенко, К. Шумова, С. Раков [7] та ін. Вивченню основ читання, читацької грамотності присвячено наукові праці І.Волосевич, А.Шуренкова [1], С.Дячок [3], І.Старагіна [19]. Окремі аспекти формування читацької компетентності майбутніх учителів, зокрема в умовах дистанційного навчання розглядають О.Деркачова [2], Н.Кобилко [4], Т.Шарова [13] та ін.

Мета: на основі аналізу нормативних документів, наукових напрацювань з'ясуємо змістове наповнення поняття «читання», «читацька грамотність»; на прикладі діяльності ресурсного центру професійного розвитку учителя української мови і літератури в Сумському державному педагогічному університеті імені А.С.Макаренка окреслимо окремі аспекти методичної підготовки майбутніх учителів української мови і літератури до формування читацької грамотності учнів, зокрема 5- 6 класів НУШ.

Розглянемо сутність понять «читання», «читацька грамотність».

Як показує аналіз, у «Словнику української мови» лексему «читання» схарактеризовано як уміння читати, сприймати надруковане [18, с.34]. До характеристики натеper додають електронну книгу, смартфон, планшет як різні носії тексту.

У «Національному звіті за результатами міжнародного дослідження якості освіти PISA-2018» [7] запропоновано доповнене визначення: «Читання – це складне вміння людини, що дає змогу сприймати інформацію в тексті і переробляти її. Завдяки читанню ми набуваємо нових знань, встановлюємо причиново-наслідкові зв'язки, усвідомлюємо ідею прочитаного, формуємо власне ставлення і маємо можливість застосовувати отриману інформацію з користю для себе й

для суспільства. Дослідники усе частіше пишуть про компетентного читача, котрий уміло здійснює когнітивні читацькі процеси, критично оцінює достовірність інформації.

Наскрізнi уміння читання з розумінням є ключовими у викладанні української мови, української літератури, зарубіжної літератури в закладах загальної середньої освіти у 2022/2023 навчальному році [5]. Ідеться, як слушно зауважують І. Старагіна, В. Терещенко, А. Панченков, про вміння виявляти інформацію, надану в тексті в неявному вигляді, доводити надійність аргументів, підкріплюючи власні висновки фактами з тексту та доказами, висловлювати припущення щодо нового розуміння тексту після його аналізу і добору аргументів [19]. Успіх читання й осмислення тексту (медіатексту) на уроках значною мірою, слушно зауважують дослідники, залежить від індивідуального досвіду вихованців, набутих фонових знань, творчого мислення, а також від педагогічного партнерства і діалогу вчителя та учнів. Поділяємо думку авторів, що наразі важливо допомогти школярам усвідомити: читання – це можливість здобути безцінний психологічний, соціокультурний, зрештою, життєвий досвід.

Пріоритети у формуванні читацької грамотності учнівської молоді актуалізують відповідну підготовку учителя в закладах вищої педагогічної освіти, що проілюструємо на прикладі діяльності ресурсного центру професійного розвитку учителя української мови і літератури в Сумському державному педагогічному університеті імені А.С.Макаренка (<http://rctpd.sspu.edu.ua/>).

Звернемось до проєктів стандартів вищої освіти України, зокрема спеціальності 014 Середня освіта. Українська мова і література, а також освітньо-професійних програм Сумського державного педагогічного університету імені А.С.Макаренка.

Як показує аналіз, серед професійних компетентностей у «Проекті стандарті вищої освіти України; перший (бакалаврський) рівень, галузь знань 01 Освіта/Педагогіка, спеціальність 014 Середня освіта. Українська мова і література», 2023 р. [11] виокремлено таку компетентність (ПК 3), як «здатність використовувати когнітивно-дискурсивні вміння, спрямовані на сприйняття і створення зв'язних монологічних і діалогічних текстів в усній і письмовій формах,

володіти методикою розвитку зв'язного мовлення здобувачів освіти у процесі говоріння й підготовки творчих робіт».

У «Проекті стандарті вищої освіти України; другий (магістерський) рівень, галузь знань 01 Освіта/Педагогіка, спеціальність 014 Середня освіта. Українська мова і література» 2023 р.[12] серед професійних компетентностей (ПК) визначено здатність застосовувати на практиці знання про принципи, методи та прийоми аналізу художнього тексту (ПК 3); здатність використовувати когнітивно-дискурсивні вміння, спрямовані на сприйняття й створення зв'язних монологічних і діалогічних текстів в усній і писемній формах, володіти методикою розвитку мовленнєвої компетенції учнів у процесі говоріння й підготовки творчих робіт (ПК6).

Освітньо-професійні програми (ОПП), зокрема, Сумського державного педагогічного університету імені А.С.Макаренка загалом відповідають стандартам вищої освіти України. ОПП «Середня освіта (Українська мова і література. Англійська мова)»; бакалаврський рівень охоплює програмні результати підготовки, що стосуються поглиблених когнітивних та практичних умінь/навичок пояснювати, порівнювати мовні й літературні факти, явища, узагальнювати, визначати їхні подібності й відмінності, фахово оперувати українознавчими поняттями [8]. ОПП «Середня освіта (Українська мова і література. Англійська мова)» (магістерський рівень) містить професійну компетентність ПК 5, що означає здатність виконувати різні види лінгвістичного, літературознавчого аналізу, реферувати, анотувати, редагувати, перекладати, укладати, нормативно вживати засоби наукової мови [9].

Водночас оновлені ОПП мають бути чіткіше зорієнтовані на підготовку вчителя до формування читацької грамотності учнів НУШ на засадах дослідження PISA-2018. Ідеться про здатність особи до широкого розуміння тексту, пошуку нової інформації, її відтворення, інтерпретації змісту й формулювання власних умовисновків, осмислення й оцінювання змісту та форми тексту, а також як зацікавленість читанням з метою досягнення особистих цілей, розвитку власного потенціалу й активної участі в житті суспільства.

З урахуванням означених компетентностей та сутності читацької грамотності учнів увиразнюємо заняття з методик навчання української

мови і літератури, лінгводидактики у вищій школі та педагогічну практику студентів у класах НУШ [14].

Підготовку майбутніх учителів української мови і літератури до формування читацької грамотності учнів, зокрема 5- 6 класів НУШ розглядаємо як спеціально організований, компетентнісно орієнтований освітній процес, що здійснюється на освітніх рівнях «бакалавр», «магістр» з урахуванням, зокрема, особистісного, компетентнісного, діяльнісного, текстоцентричного підходів.

Програми навчальних курсів побудовані на засадах основних положень проєкту «Європейська якість навчання для кращої успішності учнів» PISA (читацька грамотність) та грантів кафедри за проєктом «Вивчай та розрізняй: інфо-медійна грамотність» Ради міжнародних наукових досліджень та обмінів за підтримки Посольств США та Великої Британії у співпраці з МОН України та Академією Української преси; основних положень Концепції «Нова українська школа» (2016), Державного стандарту базової середньої освіти (2020), відповідають колективній темі кафедри української мови і літератури Сумського державного педагогічного університету імені А.С.Макаренка «Текст у сучасних дослідницьких парадигмах» (ДР № 0121U108213, 2021-2023 рр.) та ресурсного центру професійного розвитку вчителя української мови і літератури.

Мета занять сфокусована на меті мовно-літературної освітньої галузі Державного стандарту базової середньої освіти (2020), – розвиток компетентних мовців і читачів із гуманістичним світоглядом, які володіють українською мовою, читають інформаційні та художні тексти, зокрема класичної та сучасної художньої літератури (української та зарубіжних) для духовного, культурного та національного самовираження та міжкультурного діалогу, для збагачення емоційно-чуттєвого досвіду, творчої самореалізації, формування ціннісних орієнтацій і ставлень; мета деталізована в п.4; 7; 9 стандарту щодо ціннісних орієнтацій, ключових компетентностей.

На заняттях з лінгводидактики акцентуємо увагу на модельні *навчальні* програми з української мови для 5-6 класів НУШ і пріоритети авторів – методистів Ніни Голуб та Олени Горошкіної щодо зміни вивчення української мови не лише як засвоєння системи знань теорії мови, а насамперед як живого організму, носія мудрості

порозуміння, формування вмінь і навичок як інструментальної основи компетентності й активного послуговування знаннями, особистісний розвиток учнів [6].

Важливим показником якості роботи з формування читацької грамотності є шкільний підручник, його відповідність навчальній програмі та змістова наповнюваність. Залучаємо студентів також до лабораторії підручникотворення, створення підручників «Українська мова» для 5 і 6 класів Нової української школи. Методологічну основу підручників становлять принципи дитиноцентризму, наступності між початковою і базовою середньою освітою; доступності віковій категорії, текстоцентризму, діалогічності, комунікативності, інтерактивності; ідеї особистісно зорієнтованого, діяльнісного, компетентнісного підходів. Дотримання таких принципів забезпечує неперервний мовний розвиток.

Наскрізна ідея підручників – навчаюся – удосконалююся – набуваю досвіду – розгортається упродовж вивчення кожної тем.

Наприклад, у розділі «Вступ» у пункті «Знання. НАВЧАТИМУСЬ» зазначено: висловлювати власну думку щодо ролі державної мови в житті українців та суспільства; наводити аргументи і приклади; виокремлювати, розрізняти, уживати відповідно до лексичного значення: багатозначні слова, синоніми, антоніми, омоніми, пароніми, застарілі слова, неологізми, діалектні слова; стилістично забарвлені слова; виокремлювати, розрізняти: професійні слова від термінів; слова іншомовного походження й власне українські; сленг від просторічних слів, суржик від літературних слів.

У пункті «Уміння. УДОСКОНАЛЮВАТИМУСЬ, РОЗВИНУ» вказано на уміння розрізняти відому і нову, головну і важливу другорядну інформацію в тексті, факти, судження; уміння виражати емоції і почуття засобами мови; сприймати й аналізувати текст, що містить нову інформацію; редагувати, складати тексти-описи, есе, уживаючи слова різних лексичних груп; користуватись різними видами словників; збагачувати власний активний словник новою лексикою; умотивовано використовувати фразеологізми для збагачення міжособистісної комунікації позитивними емоціями, створювати комфортну атмосферу спілкування; складати усну й письмову розповідь (власне висловлення, есе на етнокультурні теми, подяку,

привітання, компліменти, похвалу) про рідних, близьких, учнівський колектив, спортивну команду, випадок із власного життя тощо, наповнюючи текст відповідними фразеологізмами.

У пункті «Ставлення. НАБУДУ ДОСВІДУ» означаємо таку інформацію: у спілкуванні і обміні інформацією засобами мови; пізнавати світ засобами мови; вести діалог, дотримуючись етикетних норм спілкування; активно користуватися новою лексикою; вести словничок незнайомих слів; раціонально розподіляти час; формулювати й аргументувати власну думку, зокрема стосовно живого й віртуального спілкування; дотримуватись мовних, етикетних норм в усному та писемному мовленні [14; 15; 16].

Основна ідея навчальних книг – сприяти особистісному розвитку учня/учениці, мовної/мовленнєвої особистості; мовному вихованню, вихованню в них мовного чуття, мовних смаків, мовної обізнаності і стійкості, виробленню позитивної мовної поведінки, а, отже, мовному вихованню успішних компетентних носіїв мови. На досягнення мети організуємо роботу з художнім /фольклорним /медіатекстом, його переосмисленням та аналізом і роботу над текстом (з метою створення власного мовленнєвого твору).

У параграфах комплексно поєднуємо чотири блоки змісту: *Інформація, Текст, Комунікація, Мовні знання*. Стрижнем уроків є робота з текстами різних жанрів і стилів (ліричною піснею, притчею, легендою, лінгвістичною казкою, оповіданням, медіатекстом), формування текстових умінь. Добираючи тексти, враховуємо художньо-естетичний рівень, гуманістичний зміст, педагогічну цінність і виховний ефект, яскраво виражену репрезентативність, відповідність віковому періоду, визначений обсяг.

Роботу з текстами у підручниках пропонуємо в кількох ракурсах:

– напрям «Обговорюймо» актуалізує й поглиблює знання про текст;

– напрям «Виконуймо завдання» заохочує простежити, як мовні поняття «працюють» у контексті, спонукає редагувати або представляти власний творчий продукт. Таким чином, комплексно розвиваємо мовну, мовленнєву, життєві чи ключові компетентності. Застосовуємо прийоми розвитку критичного мислення: читання з

маркуванням, читання з передбаченням, сенкан, дискусію, кластер, асоціативний куш, укладання чек-листів, Те-таблиць.

Параграфи побудовані так, щоб учні й учениці самостійно визначали, над чим працюватимуть під час уроку, опановували теоретичний матеріал на основі таблиць, схем; поглиблювали набуті уміння і навички через розв'язання спеціально змодельованих життєвих ситуацій. Підручник заохочує спостерігати, порівнювати, зіставляти графічну, текстову, відеоінформацію, самостійно формулювати визначення, представляти результати роботи у вигляді алгоритмів, ментальних карт.

У межах методичних курсів з метою підготовки до педагогічної практики опрацьовуємо зі студентами «Національний звіт за результатами міжнародного дослідження якості освіти PISA-2018», завдання у форматі PISA, розроблені учасниками літньої школи Інституту педагогіки НАПН України в рамках Модуля Жана Моне «Європейська якість навчання для кращої успішності учнів» (ми були теж учасниками такої школи) в серпні 2022 року для перевірки читацької грамотності учнів.

Наша робота у проєкті 2022 року дозволила припускати, що в текстах для PISA доцільно пропонувати достатньо інформації, щоб читач/читачка зрозуміли зміст і правильно відповіли на поставлені питання у тесті; тексти для завдань повинні мати різний ресурс: одиничний чи множинний; певний формат: статичний чи динамічний; містити об'єкти нетекстового плану: малюнки чи графічні зображення [17].

Упродовж занять з лінгводидактики, методики навчання української мови, української літератури спільно зі студентами проєктували окремо тест у формі сценарію для учня та у формі сценарію для вчителя. Сценарій для учня містить картку у форматі PDF із текстовою та графічною інформацією, різного виду тестами, завданнями на розуміння та сприйняття прочитаного тексту. Натомість сценарій для учителя, крім аналогічного тексту для учня, містить також інструкцію до кожного варіанту завдання щодо оцінювання, тобто алгоритм правильної відповіді учня та можливі неправильні варіанти відповідей, які не зарахують.

Завдання за текстом підбирали різних форматів: 1) завдання з короткою відповіддю та можливістю вибору одного із запропонованих

(тестові); 2) завдання з розгорнутою відповіддю (власна думка) та аргументів на її підтвердження; 3) багатокомпонентні завдання на вміння працювати з кількома текстами та знаходження в них спільного і відмінного, на вміння аналізувати представлені точки зору, доводити власну думку, спираючись на факти, визначати чи збігається думка автора одного твору з думкою автора іншого. Аналіз дослідницької роботи представимо в наступних роботах.

Отже, на основі аналізу нормативних документів, наукових напрацювань з'ясуємо змістове наповнення поняття «читання», «читацька грамотність». Ідеться про здатність особи до широкого розуміння тексту, пошуку нової інформації, її відтворення, інтерпретації змісту й формулювання власних умовисновків, осмислення й оцінювання змісту та форми тексту, а також як зацікавленість читанням з метою досягнення особистих цілей, розвитку власного потенціалу й активної участі в житті суспільства.

Дослідна робота ресурсного центру професійного розвитку учителя української мови і літератури в Сумському державному педагогічному університеті імені А.С.Макаренка дозволила окреслити окремі аспекти методичної підготовки майбутніх учителів української мови і літератури до формування читацької грамотності учнів, зокрема 5-6 класів НУШ на засадах особистісного, компетентнісного, діяльнісного, текстоцентричного підходів.

Таку підготовку здійснюємо з урахуванням «Проектів стандартів вищої освіти України; галузь знань 01 Освіта/Педагогіка, спеціальність 014 Середня освіта. Українська мова і література» 2023 р., в яких акцентовано увагу на здатності вчителя застосовувати на практиці знання про принципи, методи та прийоми аналізу художнього тексту; здатність використовувати когнітивно-дискурсивні вміння, спрямовані на сприйняття й створення зв'язних монологічних і діалогічних текстів в усній і писемній формах, володіти методикою розвитку мовленнєвої компетенції учнів у процесі говоріння й підготовки творчих робіт (ПК6).

В основу занять з лінгводидактики покладено модельну програму з української мови авторів Н.Голуб, О.Горошкіної, а також авторські підручники з української мови у 5-6 класах, розроблені на основі модельної програми, що спрямовані на формування у школярів

читацької грамотності, здатності взаємодіяти з текстом на, інтерпретаційному рівні; критично оцінювати отриману інформацію, припускати, застосовувати набутий досвід у реальних життєвих ситуаціях.

Література

1. Волосевич І., Шуренкова А. Звіт за результатами всеукраїнського соціологічного дослідження «Читання в контексті медіаспоживання та життєконструювання». URL: https://www.sapiens.com.ua/publications/socpol-research/148/%D0%97%D0%B2%D1%96%D1%82_%D1%87%D0%B8%D1%82%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F.pdf.
2. Деркачова О.С. Мистецтво сторітелінгу у професійній підготовці майбутніх вчителів. *Українські студії в європейському контексті*: зб. наук. пр. 2022. № 5. С. 151–157.
3. Дячок С. Компетентнісно орієнтовані завдання у підручнику української літератури як засіб формування читацької грамотності школярів. URL: https://lib.iitta.gov.ua/724501/1/%D0%94%D1%8F%D1%87%D0%BE%D0%BA_%D0%A2%D0%B5%D0%B7%D0%B8.pdf.
4. Кобилко Н.О. Розвиток мотиваційної сфери особистості здобувача освіти в процесі викладання української мови та літератури. *Українські студії в європейському контексті*: зб. наук. пр. 2022. № 5. С.167–172.
5. Методичні рекомендації щодо викладання української мови, української літератури, зарубіжної літератури у 2022/2023 навчальному році. URL: <https://www.schoollife.org.ua/metodychni-rekomendatsiyi-shhodo-vykladannya-ukrayinskoyi-movy-ukrayinskoyi-literatury-zarubizhnoyi-literatury-u-2022-2023-navchalnomu-rotsi/>.
6. Модельна навчальна програма «Українська мова. 5-6 класи» для закладів загальної середньої освіти: укладачі – Голуб Н.Б., Горошкіна О.М. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/Navchalni.prohramy/2021/14.07/Model.navch.prohr.5-9.klas.NUSH-poetar.z.2022/Movno-literat.osv.hal/Ukr.mova.5-6-kl.Holub.Horoshkina.14.07.pdf>.
7. Національний звіт за результатами міжнародного дослідження якості освіти PISA-2018. кол. авт.: М. Мазорчук (осн. автор), Т. Вакуленко, В. Терещенко, Г. Бичко, К. Шумова, С. Раков,

- В. Горох та ін.; Український центр оцінювання якості освіти. Київ: УЦОЯО, 2019. 439 с.
8. Освітньо-професійна програма 014 Середня освіта (Українська мова і література. Англійська мова). перший (бакалаврський) рівень. Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка, 2022 URL: https://sspu.edu.ua/images/2022/docs/opp/so_ukrayinska_mova_561dc.pdf.
 9. Освітньо-професійна програма Середня освіта 014 (Українська мова і література. Англійська мова) другий (магістерський рівень). Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка, 2022 URL: https://sspu.edu.ua/images/2022/docs/opp/opp_serednya_osvita_ukrayinska_mova_i_literatura_a_1e061.pdf.
 10. Офіційні звіти про проведення ЗНО. Український центр оцінювання якості освіти. URL:<https://testportal.gov.ua/ofzvvt/>.
 11. Проєкт стандарту вищої освіти України; перший (бакалаврський) рівень, галузь знань 01 Освіта/Педагогіка, спеціальність 014 Середня освіта. Українська мова і література», 2023. URL:<https://mon.gov.ua/ua/news/mon-proponuye-do-gromadskogo-obgovorennya-proyekt-standartu-vishoyi-osviti-zi-specialnosti-014-serednya-osvita-na-pershomu-bakalavrskomu-rivni-vishoyi-osviti>.
 12. Проєкт стандарту вищої освіти України; другий (магістерський) рівень, галузь знань 01 Освіта/Педагогіка, спеціальність 014 Середня освіта. Українська мова і література» 2023 URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/mon-proponuye-do-gromadskogo-obgovorennya-proyekt-standartu-vishoyi-osviti-zi-specialnosti-standartu-vishoyi-osviti-zi-specialnosti-014-serednya-osvita-na-drugomu-magisterskomu-rivni-vishoyi-osviti>.
 13. Резниченко А.А., Шарова Т.М. Проблеми та переваги дистанційного навчання в умовах пандемії у закладах вищої освіти. *Українські студії в європейському контексті*: зб. наук. пр. 2021. № 4. С. 174–181.
 14. Семеног О.М. Навчання української мови і літератури у вимірах ключових компетентностей: методичний посібник. Суми: СумДПУ імені А.С. Макаренка, 2023. 212 с. URL: <https://repository.sspu.edu.ua/handle/123456789/13031>.
 15. Семеног О.М., Дятленко Т.І., Білясник М.Д., Волницька В.В. Підручник для 5 класу закладів загальної середньої освіти.

- Тернопіль: Астон, 2022. 336 с. URL: <https://pidruchnyk.com.ua/1645-ukrmova-5-klas-semenog.html>.
16. Семенов О.М., Калинич О., Дятленко Т.І., Білясник М.Д., Волницька В.В. Українська мова: підручник для 6 класу закладів загальної середньої освіти. Тернопіль: Астон, 2023. 336 с. URL: <https://pidruchnyk.com.ua/2594-ukrmova-6-klas-semenog.html>.
17. Семенов О., Плужник Ю. Формуємо читацьку грамотність: з досвіду роботи в літній школі «Європейська якість навчання для кращої успішності учнів – 2022». *Педагогічна компаративістика і міжнародна освіта – 2022: виклики і перспективи в умовах турбулентності світу. Матеріали VI Міжнародної наукової конференції* (4 листопада 2022 року, м. Київ). 2022. С. 247–252.
18. Словник української мови: в 11 томах. Том 11, 1980.
19. Старагіна І.П., Терещенко В.М., Панченков А.О. Нова українська школа: розвиток читацької компетентності в учнів початкової школи в системі інтегрованого навчання : навчально-методичний посібник. Харків : Соняшник, 2020. 176 с.
20. Стратегія розвитку читання на період до 2032 року. Розпорядження КМУ від 3 березня 2023 року. «Читання як життєва стратегія» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/190-2023-%D1%80#Text>.

Сергієнко Т.І.

*кандидат політичних наук,
доцент кафедри міжнародних відносин
та соціально-гуманітарних наук*

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ОСВІТІ

Анотація. У статті проведено теоретичний аналіз визначення понятійно-категоріального апарату «інформаційне суспільство». Обґрунтовано, що використання інформаційних технологій в сучасних умовах в освітньому процесі відкривають доступ до нетрадиційних джерел інформації, що відкриває нові можливості для закріплення професійних навичок для фахівців будь якої галузі.

